

Більше, ніж кілька акрів снігу

Зазіхання Трампа на Гренландію порушує повоєнний консенсус. Щоб протистояти президенту США, Європа повинна нарешті навчитися мові сили.

«Тю, кілька акрів снігу», – зневажливо висловився колись Вольтер про втрату французьких володінь в Північній Америці в результаті Семирічної війни. Якби Франція виграла боротьбу за території на схід від Міссісіпі, історія світу могла би скластися геть інакше. Можливо, не було б ні знаменитої Французької революції, ні Сполучених Штатів Америки як англомовного світового гегемона. Більша частина світу говорила би французькою.

На перший погляд, нині теж мова лише про кілька куп снігу й льоду. З населенням всього 60 тисяч душ. І все ж це може стати новою віхою в світовій історії: остаточним кінцем повоєнного консенсусу, який поклав край територіальним амбіціям великих держав через заборону зміщення кордонів. Звичайно, відмовлятися від імперських прагнень ніхто й не думав, але кордони, встановлені після 1945 року і деколонізації, виявилися напрочуд довговічними. Під час розпаду поліетнічних держав територіальна реорганізація, як правило, відбувалася вздовж існуючих адміністративних кордонів.

Бували й інші критерії. Саме тому відбулися сербські війни в колишній Югославії, а також російська війна проти України, що триває з 2014 року (з 2022 – повномасштабна). Але це винятки з правила, які міжнародна спільнота осудила.

Наприклад, в 1990-1991 роках утворилася глобальна коаліція проти жадібного до земель Саддама Хусейна, а анексію Ізраїлем Східного Єрусалиму та сирійських Голанських висот не приймають навіть союзники єврейської держави. Багато держав, хоча й не більшість, досі не визнають відокремлення Косова від Сербії. Але тепер США під керівництвом Трампа відверто прагнуть заволодіти Гренландією. «З міркувань національної безпеки» – це смішно, бо США, світова наддержавка й засновник НАТО, і так можуть робити там що хочуть, зокрема в військовому плані. Якщо ж бути чесними, то слід визнати, що Трамп має на увазі виключно політику сили, збирання земель і

здобуття престижу. Це імперіалізм – можливо, заради вистави в соцмережах, але все одно в чистому вигляді.

«"За яким правом" Данія здійснює контроль над Гренландією?» – риторично питає Стівен Міллер, головний радник президента США і його ідеологічний послідовник. Безглузде питання, бо який кордон легітимний на сто відсотків? Назвіть державу, не побудовану на грабунку, вбивствах і вигнанні. США теж не було би без захоплення земель і різанини, але це аж ніяк не унікальна особливість їх. Після 1945 року існував консенсус, що подальші суперечки через кордони, навіть ті, що не завжди були легітимними, не загоять старі рани, а тільки спричинять мільйони нових. Кордони Гренландії – справа самих гренландців і данців в спільному королівстві. Ніхто з тих, хто має до цього стосунок, не висловлював бажання щось міняти.

Водночас крики про допомогу з Копенгагена стають дедалі панічнішими. Соціал-демократична прем'єр-міністерка як ніколи палко закликає Вашингтон «утриматися від погроз історично близькому союзнику». Цілком очевидно, що шестимільйонне королівство не матиме жодних шансів проти найпотужнішої в історії військової машини. Якщо Трамп справді захоче, Гренландія буде його.

Якщо Трамп справді захоче, Гренландія буде його. Тож питання, найімовірніше, в ціні.

Тож питання, найімовірніше, в ціні. Вона може лякати, але не в разі, якщо маленька Данія залишиться сама. Європа повинна змусити себе нарешті визнати нову реальність. Поки вона діє за принципом «того, чого не має бути, не може бути». Непередбачуваного главу Білого дому треба якось задовольняти. Жести покори слідують один за одним, включно з неприємними фотографіями спільного танцю перед "татусем".

Решта світу з подивом спостерігає, на яке самоприниження здатні колишні володарі світу. Вашингтон відкрито сигналізує, що вважає європейців мало не дегенератами, які скоро доведуть себе до «цивілізаційного самогубства». Але трансатлантизм так глибоко вкорінився в свідомості політичної еліти, що досі будь-які розмови про «суверенітет Європи» були марними.

Страх залишитися без опіки США заважає європейцям активно працювати над власною незалежністю. Цей страх робить їх безпорадними в сфері безпеки: мільярди замовлення для

американської оборонної промисловості прив'язують європейські армії до Вашингтона на десятиліття вперед. Але якщо наддержавна починає становити загрозу, ба навіть висловлювати Європі політичні й територіальні претензії, військовий союз з Вашингтоном втрачає сенс. Якщо, звичайно, самогубство не є метою насправді.

Те боягузтво, з яким вихваляють (всупереч власним інтересам і здоровому глузду) будь-який заокеанський фокус і виправдовують явні порушення міжнародного права як «необхідну брудну роботу» або «складне питання», не є політичною необхідністю через усвідомлення власної слабкості. Воно підриває основоположні принципи власного існування.

Якщо хтось не помітив, погрожують союзнику НАТО. Можливо, це не так відчутно, проте ситуація інакша, ніж з Україною, яка не є членом НАТО та ЄС. Але принципи, про які йдеться, ті самі: суверенітет, територіальна цілісність, заборона захоплення земель і зміщення кордонів. Як ці принципи мають захищатися в Україні, якщо наш головний союзник їх зневажає і використовує проти нас?

Саме страх перед Росією штовхає нас в оманливі обійми Америки. Однак реалістична оцінка балансу сил приводить нас до висновку, що російська експансія має вузькі межі. Армія, яка майже чотири роки грузне в багні під Донецьком, навряд чи завтра почне марш на Варшаву або Берлін. Економічно Росія була і є *quantité négligeable*. В ідеологічному плані Путін теж ніколи не ставив перед собою такої мети. Він хоче відновити триєдину слов'янську націю. Тож загроза реальна передусім для України, в теорії також для Білорусі.

Вашингтон прагне панувати в усій західній півкулі. Власне, якісно це нічим не відрізняється від претензій Росії на домінування над пострадянським «близьким зарубіжжям»

Америка ж має більш далекосяжні цілі й більше можливостей. Вашингтон прагне панувати в усій західній півкулі. Власне, якісно це нічим не відрізняється від претензій Росії на домінування над пострадянським «близьким зарубіжжям». Правом латиноамериканців на самовизначення, звичайно, нехтують. Але вони висловлюють незадоволення набагато рішучіше. На відміну від європейців, які ніяк не відійдуть від шоку, вони в жодному разі не готові до самовасалізації.

«Нас ніхто не зупинить», – так Трамп прокоментував викрадення венесуельського диктатора. Ці слова не дозволяють припускати, що все закінчиться на Гренландії. Як відомо, апетит приходить під час

їди. Президент вже давно й багато говорить про Канаду, яку вважає “51-м штатом”. Одного погляду на карту достатньо, щоб зрозуміти, що після анексії Гренландії найбільша за площею країна Північної Америки буде оточена з трьох боків.

Ідея майже повного американського панування над північноамериканським континентом – не винахід Трампа. Manifest Destiny ніколи не обмежувався 49-ю паралеллю, вздовж якої проходить більша частина американсько-канадського кордону. Трамп просто хоче задовольнити бажання, які існують уже давно. За імперською логікою, США цілком здатні «перетравити» вдсятеро меншу за них Канаду. В плані населення, культури та історії Росії набагато важче проковтнути Україну, ніж Штатам Канаду.

*Період 1945-2025 років
тоді стане інтермедією,
до і після якої панує
звичний безлад, але з
нюансом – ядерною
зброєю*

«Кілька акрів» гренландського снігу відкриють скриньку Пандори для більш далекосяжних змін. Це не тільки легітимізує російське вторгнення в Україну. Весь порядок, заснований на правилах, навіть у вигляді мінімального консенсусу в питаннях зміни кордонів і агресивних воєн, втратить актуальність. Виникне те, що Марк Заксер називає «світом вовків»: порядок, в якому кожна держава сама за себе. Період 1945-2025 років тоді стане інтермедією (назвемо її «порядком ООН»), до і після якої панує звичний безлад, але з нюансом – ядерною зброєю. Привабливість її різко зросте для всіх країн, які не хочуть, щоб їх з’їли. Як довго це триватиме, ніхто не знає, але вважати, що Європу омине, вкрай наївно.

Ця антиутопічна безодня ще не втілилася в реальність повністю, але вже не є абсолютно безумною версією майбутнього, як можна було стверджувати ще рік тому. *Anything goes* стає девізом геополітичного сьогодення. Остання скеля в цьому бурхливому морі – ЄС, творіння майже занепаłego порядку, заснованого на правилах.

Його членам слід забути про страх. Трамп говорить мовою сили, і саме цю мову повинні нарешті вивчити європейці. Треба підвищити ціну за дії США проти датської Гренландії. Париж торік запропонував розмістити на острові спільні війська. Реакція Берліна і Лондона? Відмова. Але насправді саме цим шляхом і слід піти: дати Вашингтону зрозуміти, що будь-який крок проти Гренландії буде також кроком проти Німеччини, Великої Британії, Франції,

можливо, також Польщі та Італії. «Один за всіх і всі за одного. Інакше нам кінець», – написав в Твіттері польський прем'єр Дональд Туск, маючи на увазі Європу.

Джеремі Кліфф з аналітичного центру *European Council on Foreign Relations* радить ввести «мита, податки та заборони для американських компаній», розпродати американські державні облігації та закрити американські військові бази. Існують цілком реальні засоби впливу, крім суто символічної солідарності з Данією в Twitter. Це не означає, що все обов'язково має бути реалізовано. Простого погляду на європейську «шафу з отрутою» може вистачити для впливу на настрої в Вашингтоні. Китай і Бразилія показали, що найкращий спосіб протистояти Трампу – не дати загнати себе в кут. Врешті-решт, він не Путін з залізною волею, не ідеолог, а ділок. Його візитна картка – позерство, а не витривалість.

Але для цього треба, щоб Європа серйозно поставилася до загрози і вже зараз оцінила свої засоби впливу (і можливості його розширення). На тлі відходу Америки незалежність і суверенітет Європи важливі як ніколи. Залишається сподіватися, що курс на це буде задано зараз, поки датський прапор ще майорить над Гренландією, а не тоді, коли його вже знімуть.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Маркус Шнайдер

Бейрут

Маркус Шнайдер (Marcus Schneider) очолює Регіональний проєкт Фонду ім. Фрідріха Еберта на підтримку миру та безпеки на Близькому Сході, розташований у Бейруті (Ліван). Раніше він працював головою Представництв Фонду в Ботсвані та на Мадагаскарі.

